

Nuorten työpajat kasvatuksellisina instituutioina

Katja Komonen: *YTT, yliopettaja, kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma, Mikkelin ammattikorkeakoulu*
katja.komonen@mamk.fi

Janus vol. 16 (2) 2008, 167-174

Johdanto

Koulutus- ja työvoimapolitiittisissa keskusteluissa on korostettu työpajatoiminnan merkitystä nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Valtiontalouden tarkastusviraston selvityksen (2007, 116) mukaan syrjäytyneet nuoret maksaa yhteiskunnalle reilut miljoona euroa. Yhteiskunnalle nuorten syrjäytymisestä aiheutuvat taloudelliset seuraukset näyttävät lähinnä menetettyinä tuotannontekijöinä ja lisääntyvänä kustannusrasitteena. Selvityksessä myös todetaan työpajatoiminnasta tehtyjen vaikuttavuusanalyysien osoittavan, että työpajatoiminta on kunnille taloudellisesti kannattavaa, koska sillä voidaan vähentää nuorten syrjäytymistä. Osin kyseiseen selvitykseen vedoten opetusministeriö myönsi vuoden 2008 alkupuolella erityisen 2,5 miljoonan euron määrärahan nuorten ohjaamiseksi työpajoihin etsivän työn avulla. Määrärahan turvin on tarkoitus palkata työpajajoukkoa, jotka jalkautuvat nuorten pariin motivoiden nuoria hakeutumaan työpajatoimintaan.

Sosiaalisen työllistämisen käsitteistö määrittää pajan erityistyöllistämisen tai valmentavan ja kunnostavan työpajatoiminnan yksiköksi, joka tukee heikossa työmarkkina-asemassa olevia nuoria (STM 19:2004, 9). Kuntien, säätiöiden ja yhdistysten ylläpitämät työpajat tarjoavat pääsääntöisesti alle 25-vuotiaille nuorille mahdollisuuden työelämään tutustumiseen ja mahdollisen opiskelualan löytämiseen, työkokemuksen hankkimiseen sekä arjenhallintataitojen vahvistamiseen. Työpajoja voi edelleen eritellä suuntautumisen ja

erikoistumisen mukaan muun muassa ohjaaviin pajoihin, starttipajoihin ja työtoiminnan yksiköihin. (Marniemi & Pekkala 2005, 13.) Suomessa toimii noin 220 nuorten työpajaa, joihin nuoret ohjautuvat eri viranomaisten toimesta tai oma-aloitteisesti.

Suomeen ensimmäiset pajat perustettiin 1980-luvun alkupuolella. Pajatoiminta oli alkuaikoina pitkälti nuorisotyön väline, jonka avulla vailla ammatillista koulutusta olevia työttömiä nuoria tuettiin työllistämällä heidät puoleksi vuodeksi työpajalle (Pekkala 2004, 13). 1990-luvun laman aikana työpajat toimivat keskeisenä työvoimapolitiittisena toimenä hätäaputyöllistämisen viitekehityksessä. Samalla pajatoimintaa kehitettiin erityisesti Euroopan sosiaalirahaston rahoittamilla projekteilla. Nykyisin asiakaskunta on hyvin heterogeenista, joskin jatkokoulutukseen hakemattomat ja ammatillisen koulutuksen keskeyttäneet nuoret muodostavat työpajatoiminnan keskeisen asiakasryhmän. Toimintamuodot ovat monipuolistuneet ja työnteon rinnalla korostuu asiakkaan elämänhallinnan tukeminen. (Komonen 2007, 1–2.)

Muutos työväestäisiin rinnastetusta vaihtoehdosta palkkatyölle kohti ammatillistunutta valmennus- ja palvelutoimintaa on ollut nopea. Työpajoja leimaa edelleen toiminnan selkiintymättömyys. Yhtenäinen linja puuttuu sen suhteen, mitä työpajojen tulisi olla, ja työpajojen pedagoginen ja teoreettinen hahmottaminen on vasta alussa. Työpajoilla työskentelevien nuorten tukemiseksi, samoin kuin työpajan pai-

kan selventämiseksi osana nuorille suunnattuja palveluita, on tärkeää tarkastella nuorten työpajatoimintaan liittyviä perusteluja ja tavoitteita.

Puheenvuorossani tarkastelen, millaisia tehtäviä ja tavoitteita työpajatoiminnalle virallisissa asiakirjoissa, kuten opetusministeriön ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön komiteamietinnöissä, sekä toisaalta työpajoilla työskentelevien työ- ja yksilövalmentajien haastatteluissa annetaan. Puheenvuoroni perustuu nuorten työpajoja koskevaan tutkimukseeni (Komonen 2007), jossa etsin työpajoja käsittelevästä viranomaisaineistosta sekä työ- ja yksilövalmentajien haastattelupuheesta erilaisia tapoja kuvata työpajatoiminnan tavoitteita ja työpajoilla työskenteleviä nuoria. On huomattava, että viralliset asiakirjat harvoin käsittelevät yksittäisiä työpajoja siellä tapahtuvine toimintoineen. Sen sijaan niissä useimmiten tarkastellaan *työpajaorganisaatiota* -instituutiota, jonka olemassaolon oikeutuksena on selkeä yhteiskunnallinen toimeksianto. Työpajatoiminta saa siten erityisen merkityksensä määrittelemällä itse omaa instituutiotaan ja kuvaamalla erilaisia ammatillisia käytäntöjään.

Yhteiskunnallisiin instituutioihin liittäminen

Työpajatoiminnasta on tullut nuoruuden, socialisaation, työnteen ja myös jossain määrin koulutuksen instituutio. Instituutiot määrittävät yksilön asemaa yhteiskunnassa, hänen oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa. Ne tuottavat resursseja, mutta myös asettavat normeja ja kontrolloivat sosiaalista toimintaa, sillä ne antavat ihmisten toiminnalle ennalta määrättyjä malleja. (Raitakari 2006, 259–260.) Työpajainstituution tehtävä on ennen kaikkea ohjauksellinen ja kasvatuksellinen: Työpajatoiminnan tavoitteet tähtäävät tavalla tai toisella yksilön käyttäytymisessä ja ajattelussa tapahtuviin suhteellisen pysyviin muutoksiin, siis oppimiseen, kasvuun ja kehitykseen. Viime vuosina työpajan rooli kasvatusinstituutioon kodin

ja koulun rinnalla on korostunut ja joiltain osin työpajan on katsottu joutuneen ottamaan jopa kodille ja koululle kuuluvia kasvatustehtäviä. (Komonen 2007, 122.)

Työpajatoiminnan profiilia rakennetaan usein paikantamalla sitä suhteessa muihin instituutioihin. Työpajan paikka sijoitetaan sosiaalialan palveluiden sekä virallisen koulutusjärjestelmän ja avointen työmarkkinoiden välimaastoon. Työpajojen yhteydessä sosiaalisella työllistämällä tarkoitetaan syrjäytymisen ehkäisyä lisäksi myös toimintaa, joka laajemmin edistää ja tukee kokonaisvaltaisesti ihmistä pääsyssä työelämään. Nuorten kohdalla tämä määritelmä sisältää myös ohjauksen koulutukseen, joka edistää työllistymismahdollisuuksia tulevaisuudessa (OPM 37:2004, 9–10).

Eryteisesti opetusministeriön komiteamietinnöistä kumpuavassa koulutus- ja työvoimapolitiisessa puheessa työpajatoiminnan tehtäväksi määrittyy nuoren kiinnittäminen yhteiskunnan jäseneksi nimenomaan eri instituutioiden välillä harmaalla vyöhykkeellä. Tämän katsotaan tapahtuvan parhaiten edistämällä nuoren kiinnittymistä erilaisiin kansalaisuutta tuottaviin instituutioihin, esimerkiksi koulujärjestelmään, työelämään tai työpajatoiminnan kaltaisiin työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin. Yhteiskunnan jäsenyys tulee tällöin mitatuksi osallistumisena yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan. Tällöin työpajatoiminnan tehtävä on tukea nuoren elämään luonnolliseksi määritettyä siirtymää instituutiosta toiseen sekä "ottaa kiinni" irralleen joutuneet nuoret.

Työpajatoiminnan yhteiskunnallinen paikka tulee usein kuvatuksi institutionaalisen elämäntilanteen viitekehyksessä. Institutionaalilla elämäntilanteella tarkoitetaan sitä, että nuorten elämää ohjataan ja määritetään yhä vahvemmin erilaisten lakisääteisten ikärajojen, ikään liittyvien odotusten sekä ikäperusteisten instituutioiden, kuten koulun kautta. (Buchmann 1989.) Työ-

pajatoiminnassa institutionaalinen elämäntapa luo kehysten nuoren "normaalille" aikuistumiselle, mikä tarkoittaa tässä puheessa yhteiskunnan vaatimuksiin vastaamista. Tämä todentuu erityisesti joukkona toisiinsa niveltäviä siirtymiä, joita nuoret tekevät eri elämäntapa-alueilla, tässä tapauksessa koulutuksen ja työelämän piirissä.

"Nuorten työpajat tarjoavat nuorille palveluja ja tukea peruskoulusta toisen asteen koulutukseen siirtymiseen sekä koulutuksesta työelämään siirtymiseen." (OPM 37:2004, 10)

"Nuorten työpajatoiminta sijoittuu nuoren elämäntapavaiheen tärkeisiin saumakohtiin. Joko nk. ensimmäiseen nivelvaiheeseen, jolloin nuori valmistautuu ja etsii ammattiin johtavaa koulutusta tai sitten siirryttäessä koulutuksesta tai työttömyydestä työelämään." (Nuorten työpajatoiminnan yleiset perusteet ja suositukset 2006, 3)

Työpajalla siis odotetaan nuorelta kasvamista aikaiseksi, mikä tapahtuu tukemalla, ohjaamalla ja motivoimalla nuoria hankkimaan yhteiskunnallisissa instituutioissa tapahtuvaan siirtymiseen tarvittavia valmiuksia ja sen jälkeen liikkumaan niissä sujuvasti. Työpaja tulee tällöin ymmärrettäväksi yhtenä aikuistumista tukevana instituutiona. Näkemykset työpajatoiminnasta rakentuvat liikkeen, eteenpäinmenon ja muutoksen varaan. Koska institutionaalisen elämäntapamallin viitekehityksessä nuori nähdään siirtymävaiheessa olevana, viimeistään työpajan liikkeelle tönäisemänä, määrittyy työpaja väliaikaisena paikkana, tilapäisenä siirtymävaiheen palveluna, johon nuoren ei tule liiaksi kiinnittyä. Siirtymän käsite kuvastaakin prosessia, liikettä johonkin suuntaan, suhteellisen suoraviivaista etenemistä tietystä alkupisteestä seuraavaan, suhteelliseen vakiintuneeseen määränpäähen (Wyn & White 1997, 94–99). Nyyssölä ja Pajala (1999, 103) ovatkin osuvasti kuvanneet työpajaa *ponnahduslautana elämään*.

"Työpaja on nuorelle tärkeä välietappi työelämään siirryttäessä." (STM 5:2003, 28)

"Että on joku vaikea asia, joka käydään läpi ja sitten jossain vaiheessa huomataan, että ollaan päästy siitä yli ja nuori pääsee jatamaan sitä elämäänsä normaalisti". (Työvalmentajan haastattelu)

Työpaja on siten pyritty linkittämään osaksi koulutusjärjestelmän tehostamista, jonka avulla tuettaisiin koulutusasteiden välisiä nivelvaiheita, pyritään koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseen ja koulutuksen läpäisyn parantamiseen

Palkkatyöhön sosiaalistaminen

Työpajojen yhteiskunnallinen tehtävä voidaan ymmärtää yhteiskuntaan liittämisenä erityisesti palkkatyöhön sosiaalistamisen kautta. Työpajatoimintaa perustellaan työkasvatuksen lähtökohdista tyypillisesti sillä, että työ ei ole vain taloudellinen välttämättömyys, vaan työhön kiinnittymisen myötä nuoret sosiaalistuvat laajemminkin yhteiskunnalliseen todellisuuteen. Palkkatyön yleinen yhteiskunnallinen merkitys liittyy työkeskeisen pajatoiminnan ja yhteiskunnallisen integroitumisen toisiinsa. Työn yleinen integroiva merkitys näkyy parhaiten työn loppuessa ja työttömyyden alkaessa. Työttömyys ei merkitse pelkästään työn loppumista, vaan siihen liittyy usein yhteiskunnallisesta asemasta luopuminen. (Kortteinen & Tuomikoski 1998.)

On vaikea kuvitella puhetta työpajoista ilman puhetta työnteosta. Työ viittaa paitsi pajalla tehtäviin konkreettisiin töihin, kuten puu-, rakennus-, ompelu- ja muihin tilaustöihin, myös laajemmin toimintaan ja toiminnallisuuteen, "tekemisen meininkiin". Työn tekeminen on keskeinen osa työpajan prosesseja ja mekanismeja. Siihen tiivistyvät työpajan yhteisölliset järjestykset (valmentajat ja nuoret työyhteisönä), valtasuhteet (valmentajat työnjohtajina, nuoret

työntekijöinä) ja sosiaalinen vuorovaikutus (työyhteisön pelisäännöt ja työrytmi), mutta myös yksilölliset kokemukset (työnteon merkitys, merkitykselliset oppimiskokemukset). Työnteolle rakentuva toiminta näkyy työpajojen painotuksissa edelleen vahvana siitakin huolimatta, että työvalmennuksen sijasta yksilövalmennus ja palveluohjaus ovat saaneet enemmän painoarvoa keskusteluissa.

”Kaikkea työpajoilla tehtävää työtä yhdistää se, että ne edellyttävät käden taitoja ja että niitä voi opiskella tekemällä oppimisen -metodilla ja että työn tulos ja eteneminen on koko ajan nähtävissä.” (OPM 37:2004, 22)

Työnteon mieli ja merkitys ei – toisin kuin pajojen alkuaikoina – kiinnity niinkään tuotannollisen työn tekemiseen ja sen kautta tötaitojen oppimiseen, vaan työlle on 2000-luvulla jouduttu löytämään myös uusia näkökulmia. Työn merkitys lähtee vahvasti *kasvatuksellisista lähtökohdista*. Kasvatuksellisuus tähtää työpajatoiminnassa kuitenkin varsin suoraviivaisesti työelämään ja sitä kautta yhteiskunnan jäsenyyteen kasvattamiseen – ei niinkään subjektiivisuuden tukemiseen. Työn uskotaan kehittävän ihmisessä eri puolia ja ominaisuuksia, kuten luovaa ajattelua, ongelmanratkaisukykyä, sitkeyttä, pitkäjänteisyyttä ja moraalia (Hämäläinen 2002, 9–10). Kasvatuksellisesta viitekehystä työ on väline, jonka kautta ratkotaan nuorten elämän ongelmakohdita. Työnteon näkeminen välineenä kiinnittyy tulevaisuusorientaatioon: Sillä voidaan pohjustaa nuoren polkua pitkälle eteenpäin.

”Työpaja toimii myös kasvuympäristönä, jossa vaikeassa elämäntilanteessa elävä nuori voi oppia konkreettisen, aktiivisen ja itseään kiinnostavan toiminnan avulla sosiaalisen toiminnan, erityisesti työelämän pelisääntöjä sekä selvittää oman elämänsä pulmakysymyksiä.” (STM 5:2003, 26)

Olellainen aspekti on se, että työ antaa parhaimmillaan myös onnistumisen elämyksiä. Työssä oppiminen, *learning by doing*, on työpajakulttuuriin lähtemättömästi liitetty piirre. (Hassinen 2004, 21.) Työpaikoilla tapahtuvan oppimisen uskotaan usein olevan pedagogisesti paras mahdollinen vaihtoehto näille nuorille. Työpaja nähdään usein esimerkiksi koululle rinnasteisena ”pärjäämisen” kenttänä, jossa hankituilla onnistumisen kokemuksilla voidaan kompensoida aiempia koulutuksellisia epäonnistumisia (Komonen 2001, 163).

Työpajalla tapahtuvaa palkkatyöhön sosiaalistumista jäsennetään paitsi yksilön sisäisenä kasvu- ja oppimisprosessina myös yksilön muuttavana ja uudelleen rakentuvana suhteena ympäristöönsä. Puheessa korostuu ajatus työpajalla tapahtuvasta kasvusta yksilön lähtökohdista ja työpajaympäristön välisenä vuorovaikutuksena. Palkkatyöyhteiskuntaan kiinnittämisessä merkittäväksi nousee se yhteisö ja kulttuuri, jonka kautta toiminta saa merkityksensä. Työpaja nähdään eräänlaisena *pienoisyhteiskuntana* – *aitoa työelämää simuloivana oppimisympäristönä, jossa nuori sosiaalistetaan palkkatyöhön* ja jossa harjoitetut asiat siirtyvät työpajan ulkopuoliseen maailmaan. Tätä perustellaan sillä, että useimmat nuoret saavat siellä ensikosketuksen työelämään ja sen pelisääntöihin. Työpajalla voidaan myös testata omia oletuksia kyvyistään turvallisessa ympäristössä ilman oikean työpaikan painetta.

”Että on turvallinen paikka, missä voi opetella sitä töissä käymistä, eikä oo ihan sitä vaaraa heti, että jos nyt töppään niin lennän oitis pihalle. Vaan että meillä suvaitaan aika paljon. Ollaan sitä varten, että jokainen opettelee.” (Työvalmentajan haastattelu)

Työpaja on eräänlainen palkkatyökansalaisuuden resurssikeskus, joka tarjoaa nuorelle sellaisia taidollisia, taidollisia ja asenteellisia työmarkkinavalmiuksia, jotka edistävät palkkatyöyhteiskuntaan kiinnittymistä. Oppimisen kohteiksi nousevat

tuleminen toimeen erilaisten ihmisten kanssa, vastuun ottaminen omista tekemisistä ja tutustuminen elämäntapaan, joka perustuu itsensä elättämiseen ja aikuisuuteen (Vehviläinen 2003, 20–25). Pienoisyhdistyksenä työpaja on myös ”moraalinen yhteisö”, jossa opetellaan elämistä kasvokkain toisten ihmisten kanssa, yhteisten pelisääntöjen puitteissa (Heikkuri, Takkunen & Takkunen 2005, 93). Samalla työpajan omintakeinen työyhteisö mahdollistaa konkreettisempien työmarkkinavalmiuksien opettelun. Nämä näyttävät tiivistyvän työelämän pelisääntöihin ja aikatauluihin, joiden oppiminen tapahtuu parhaiten sosiaalistasamalla nuori työelämää heijastelemaan työpajan rytmiin.

”Yksi tärkeä arvo on se, että monelle nuorelle tämä on ensimmäinen oikea niin sanottu työpaikka. Täällä opetellaan niitä työelämän pelisääntöjä, sitä seitsemäksi tulemista ja aamulla heräämistä, se on yks tärkeimmistä jutuista.”
(Työvalmentajan haastattelu)

Yleinen kasvatusta ja ohjausta

Nuorten työpajat liittyvät nuoria yhteiskunnan jäseneksi ja sosiaalistavat heitä palkkatyökanalaisuuteen. 1990-luvun lopulta lähtien työpajoille on kuitenkin asetettu myös laajempi kasvatustehtävä, jossa on kyse nuoren ja hänen yksilöllisen kasvun kokonaisvaltaisesta tukemisesta. Kasvatuksen ja ohjauksen roolin korostuminen johtuu asiakaskunnan monimuotoisumisesta ja erilaisten elämänhallintaongelmien korostumisesta pajalle ohjautumisen taustalla. (Pietikäinen 2001, 37–41.)

”Semmosia niin sanottuja normaaleja nuoria, jotka pitää välivuotta, on jo tosi vähän.” (Työvalmentajan haastattelu)

”Meillä on tänä päivänä enemmän semmonen sosiaalipedagoginen ote ja tänä päivänä me keskustellaan nuorten kanssa enemmän

kuin ennen. Mä sanoisin näin, että ehkä se on näiden vuosien aikana sillä tavalla syventynyt ja ehkä tähän on tullut kasvatuksellisuutta mukaan. Et silloin alkuvaiheessa se oli vaan tärkeää, että annettiin nuorille töitä, mut nyt meillä on työpajaosasto, missä ei tehdä töitä.”
(Työpajan esimiehen haastattelu)

Kasvatuksellisia lähtökohtia korostavassa työpajatoiminnassa tavoitteena on yhteiskuntaan integroitumisen sijasta sosiaalipedagogisen ajattelun (Hämäläinen 1999, 79) mukaisesti auttaa nuoria emansipoitumaan, vapautumaan itsetoteutusta tukahduttavista yhteiskunnallisista pakoista. Tämä tarkoittaa omien mielenkiintojen ja vahvuuksien löytämistä, vaikka nämä eivät suoraan johtaisikaan koulutus- tai työpaikan löytämiseen.

”Kyllä mä toivoisin sitä, että ne sais semmosta rohkeutta ajaa sitä omaa elämänsä siihen suuntaan, mihin itse haluavat. Eikö sillein, että ne kuuntelee vaan eri tahoja ja mitä toiset sanoo, että sulle ois hyväks. Löytäisivät sen, mitä itse haluavat elämältään ja sitten löytäisivät sitä rohkeutta ja itsetuntoa edes sen verran, että pääsis sitten edes seuraavalle askelmalle.” (Yksilövalmentajan haastattelu)

Emansipoituminen tarkoittaa myös nuoren auttamista ottamaan etäisyyttä yhteiskunnan asettamista vaatimuksista, joihin nuoren ei katsota olevan vielä kypsä vastaamaan. Nuoren aikuistumiseen katsotaan kuuluvan paitsi *omatahtisuus* ja *itsensä etsiminen*, myös epäonnistuminen, jota työpajan turvallinen ympäristö pehmentää.

Työpajan tehtävänä on tarjota keskeneräisyydelle aika ja paikka, jossa muista kasvatustilanteista pudonneet tai pudotetut nuoret voivat hengähtää yhteiskunnan asettamista vaatimuksista ja uraputkista. Tällaisena työpaja tulee kuvatuksi turvasatamaksi, kypsytymisen ja pysähtymisen paikaksi ei vielä valmiille nuorille. Työpajalla nuoret voivat käyttää hyväkseen

mahdollisuuksia selvittää asioita ja rakentaa toimivia ratkaisuja heille itselleen merkityksellisiin asioihin. Tämä merkitsee paitsi elämänhallintaan, myös opiskeluun ja työhön liittyvien kysymysten työstämistä. Esimerkiksi Paakkunainen (1995) on määrittänyt pajat sekä ammatin oppimisen ympäristöiksi että yksilöllistä kasvua tukeviksi sosiaalisiksi ja jopa terapeuttisiksi tiloiksi.

"Tämä on semmonen paikka vielä, missä voi epäonnistua." (Työvalmentajan haastattelu)

Kasvatusta korostavasta näkökulmasta työpajatoiminnalla voidaan katsoa olevan kokonaisvaltainen huolenpitotehtävä silloinkin, kun nuoren eteneminen normaalielämänsä mallin mukaisesti näyttää pysähtyneen. Työpaja ansaitsee oikeutuksensa, sillä nuoret *tarvitsevat paikan, missä olla*.

Tällainen puhetapa rakentaa ja ylläpitää kuvaa työpajasta muista palvelujärjestelmistä tippuneiden nuorten viimeisenä mahdollisuutena ja paikantaa pajan siten auttamisjärjestelmän reunalle työskentelyksi niiden nuorten kanssa, joita muut instituutiot eivät voi tai halua auttaa (vrt. Juhila 2002, 11). Tällöin työpajaa raamittaa vaihtoehdottomuuden kehys: työpajalle tulevalle nuorelle ei useinkaan ole tarjolla vaihtoehtoja, joista hän voisi valita mieleisensä asiakkuuden ja siihen kuuluvan palvelun. Äärimmäisessä tapauksessa nuori tulee pajalle pakotettuna, työmarkkinatukeen liittyvien sanktioiden uhkaamana.

Paju ja Vehviläinen (2001, 128–129; 251) ovat todenneet työpajoilla olevan keskeinen rooli "turvaverkon paikkaajina". Työpajat paikkaavat yhteiskunnan sosiaalistamisjärjestelmien puutteita, joissa erilaisten koulutusten, työvoimapolitiittisten toimenpiteiden ja työelämän väliin jää harmaa vyöhyke. Työpajat syntyivät 1980-luvulla täyttämään perinteisen palvelujärjestelmän väliin jääviä katvealueita ja tehtävä elää 2000-luvun työpajapuheessa yhä vahvana.

Työpajojen kehittyvä kasvatuksellisuus

Olen kuvannut työpajatoimintaa koskevista asiakirjoista sekä haastatteluista avautuvia tulkintoja työpajatoiminnan tehtävästä. Tällaisia tehtäviä ovat *yhteiskuntaan liittäminen, palkkatyöhön sosiaalistaminen sekä yleinen kasvatusta ja ohjaus*. Näihin tehtäviin on sisäänkirjoitettuna tavoite saattaa nuoret kiinteäksi osaksi – tai ainakin lähemmäksi – yhteiskuntaa. Kuitenkin se, miten ja minkä kautta tuo liittäminen tapahtuu, saa erilaisia tulkintoja. On huomattava, että näkemykset yhteiskunnallisista tehtävistä ja niiden täyttämistä ei ole kategorista: Yhdenlaisen tehtävän korostaminen ei sulje muita pois, vaan näkemykset esiintyvät esimerkiksi virallisissa asiakirjoissa osin päällekkäin.

Työpajatoiminta ja kasvatuksellisuus kietoutuvat yhteen. Näkemys työpajatoiminnasta yhteiskuntaan liittämisenä avaa kasvatukseen instituutionäkökulman ja asemoi työpajatoimintaa suhteessa muihin kasvatusta ja ohjausinstituutioihin. Korostettaessa työpajatoimintaa palkkatyöhön sosiaalistajana nousee kysymys työkasvatuksesta ja sen eri muodoista olennaiseksi. Huolimatta yksilöllistä kasvua ja kehitystä korostavasta tavoittepuheesta työpajojen ominta ydintä edelleen näyttää olevan yhteisöllinen työn tekeminen ja sen lomassa tapahtuva nuoren hienovarainen ohjaus kohti yhteiskuntaa. Tässä toiminnassa kasvatusta määrittää työtaidon vahvistamisen ohella tapakasvatukseksi, täsmällisyyteen opettamiseksi sekä protestanttiseen työetiikkaan sitouttamiseksi.

Kysymys kasvatuksesta on viime vuosina entistä enemmän korostunut työpajatoiminnassa. Vastauksia on alettu hakea sellaisiin kysymyksiin kuin, mitä työpajapedagogiikka on tai sen pitäisi olla ja millaisia kasvattajia työ- ja yksilövalmentajien tulisi olla. Kasvatuksellisten kysymysten korostuminen liittyy vahvasti oppilaitosyhteistyön tiivistämiseen ja kiinteämmän suhteen rakentamiseen

virallisen koulujärjestelmän kanssa. Työpajoista on alettu puhua avoimena oppimisympäristöinä, joilla on selkeä paikka osana nuorille tarjottuja ohjaus- ja koulutuspalveluja. Työpajojen ja koulujärjestelmän kumppanuutta korostavissa kannanotoissa työpajat ja oppilaitokset veloitetaan etsimään yhdessä ratkaisuja usein kouluinstitutioiden sisällä ilmeneviin ongelmiin.

Kumppanuuteen asettautuminen on ollut työpajatoiminnassa haasteellista: Miten asettautua dialogiin sellaisen järjestelmän kanssa, jota vasten ja josta erottautuen identiteettiä on aiemmin pitkälti rakennettu? Erityisesti epävirallisen oppimisen käsitteen kautta tapahtuva oman kasvatus- ja ohjaustehtävän jäsentäminen voisi olla hedelmällistä. Epävirallisen oppimisen avulla on katsottu voitavan vastata erinomaisesti koulutuksesta syrjäytyneiden nuorten tarpeisiin tarjoamalla laajemmin sellaisia valmiuksia, joita tietoyhteiskunnan työmarkkinoilla ja aktiivisessa osallistumisessa kansalaisyhteiskunnan toimintaan tarvitaan. Tällaisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi elämänhallintataidot, kommunikatiiviset taidot, ongelmanratkaisutaidot ja tiimityöskentelyvalmiudet. (Colley 2005; du Bois-Reymond 2005, 161–162.) Näiden vahvistaminen on ollut työpajatoiminnan ydintä toiminnan alkuajoista saakka ja sille voisi työpajatoimintaa rakentaa myös jatkossa.

Työpajatoimintaa leimaa kontrollin ja vapauden välinen dilemma. Kasvatuksen näkökulmasta työpajatoiminta on toimintaa, jonka tehtävänä on vahvistaa asiakkaiden omia resursseja. Toisaalta työpajatoimintaan kuuluu myös kontrolloitava silloin, jos nuori ei käytä subjektiivtaan viisaasti tai hänen käyttäytymisensä katsotaan olevan haitallista yhteiskunnalle. Nuorten työpajatoiminnalla kokonaisuudessaan kontrolloidaan kouluttamattomien ja työttömien nuorten liikkumista yhteiskunnallisissa instituutioissa, samoin kuin heidän arkeaan ja ajankäyttöään. Työpajatoimijat itse kuitenkin vierastavat ja paikoin jopa kieltävät ajatukset työpajojen toteut-

tamasta kasvatuksellisesta hallinnasta ja työpajanuorista tuon hallinnan kohteena. Sen sijaan he ovat perustelleet pajatoimintaa epävirallisuudella, solidaarisuudella ja valmentajien ja nuorten tasavertaisella kumppanuudella. Työpajojen toteuttamaan kasvatukselliseen hallintaan tai vallankäyttöön liittyvien kysymysten esiin nostaminen ja avoin käsittely voisi kuitenkin edesauttaa myös työpajojen kasvatuksellisuuden läpinäkyväksi tekemistä ja kehittymistä.

Kirjallisuus

Buchmann, Marlis (1989) *The Script of Life in Modern Society*. Entry in *Adulthood in a Changing World*. Chicago: The University of Chicago Press.

Colley, Helen (2005) *Formal and informal models of mentoring for young people: issues for democratic and emancipatory practice*. Teoksessa Lynne Chisholm, Bryony Hoskins & Christian Glahn (toim.) *Trading up. Potential and performance in non-formal learning*. Strasbourg: Council of Europe, 9–17.

du Bois-Reymond, Manuela (2005) *What does learning mean in the Learning Society ?* Opening plenary address. Teoksessa Lynne Chisholm, Bryony Hoskins & Christian Glahn (toim.) *Trading up. Potential and performance in non-formal learning*. Strasbourg: Council of Europe, 19–26.

Hassinen, Markku (2004) *Starttipaja Aapinen. Työpajatoiminnan, yksilövalmennuksen ja palveluohjauksen kehityskulku ja nykytila Suomessa*. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys & BalanssiAkatemiat.

Heikkuri, Martti, Takkunen, Hannu & Takkunen, Ulla-Maija (2005) *Erilaiset yhdessä – työpajaohjaajan painajainen vai toiveuni?* Teoksessa Jukka Hassinen (toim.) *Työ- ja yksilövalmennuksen käytäntöjä – näkökulmia 2000-luvun työpajojen palveluihin*. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys & BalanssiAkatemiat, 89–107.

Hämäläinen, Juha (2002) *Työkoulu aate eilen ja tänään*. Teoksessa Juha Hämäläinen & Katja Komonen (toim.) *Työkoulu – visiosta käytäntöön*. Kuopio: Itä-Suomen työkoulun julkaisuja 1, 9–29.

- Hämäläinen, Juha (1999) Johdatus sosiaalipedagogikkaan. Kuopio: Kuopion yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus, opetusjulkaisuja 1/1999.
- Juhila, Kirsi (2002) Sosiaalityö marginaalisissa. Teoksessa Kirsi Juhila, Hannele Forsberg & Irene Roinainen (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: SoPhi, 11–19.
- Komonen, Katja (2007) Puhuttu paikka – nuorten työpajatoiminnan rakentuminen työpajakerronnassa. A: Tutkimuksia ja raportteja 21. Mikkelä: Mikkelin ammattikorkeakoulu.
- Komonen, Katja (2001) Koulutusyhteiskunnan marginaalisissa. Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 47. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Kortteinen, Matti & Tuomikoski, Hannu (1998) Työtön – tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Helsinki: Tammi.
- Marniemi, Janne & Pekkala, Terho (2005) Johdanto. Teoksessa Jukka Hassinen (toim.) Työ- ja yksilövalmennuksen käytäntöjä – näkökulmia 2000-luvun työpajojen palveluihin. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys & BalanssiAkademia, 9–18.
- Nuorten syrjäytymisen ehkäisy (2007) Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus 146 / 2007. Helsinki.
- Nuorten työpajatoiminnan yleiset perusteet ja suositukset. Opetusministeriön päätös 25.10.2006.
- Nyyssölä, Kari & Pajala, Sasu (1999) Nuorten työura. Koulutuksesta työelämään siirtyminen ja huono-osaisuus. Tampere: Gaudeamus.
- OPM 2004:37. Nuorten työpajatoiminnan vakiinaistaminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. Helsinki.
- Paakkunainen, Kari (1995) Nuorisotyöpaja: tehdashallin hämärästä autonomiseen oppiin. Teoksessa Pia Aaltojärvi & Kari Paakkunainen (toim.) Nuorten työpaja – sosiaalinen peli, palkkatyö vai varasto? Tutkimuksia 2/1995. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 8–105.
- Pekkala, Terho (2004) Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet. 2000-luvun työpajojen palvelut ja menetelmät. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys & BalanssiAkademia.
- Paju, Petri & Vehviläinen, Jukka (2001) Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Helsinki: Nuorisotutkimuseura.
- Pietikäinen, Reetta (2001) Uudelle polulle. Kokeimuksia taide- ja mediapajan toiminnan vaikuttavuudesta. Helsingin kaupunki, nuorisosiiankeskus.
- Raitakari, Suvi (2006) Neuvottelut ja merkinnät minuuksista. Vuorovaikutuksellisuus ja retorisuus nuorten tukiasumisyksikön palaverissa ja tukisuunnitelmissa. Acta Universitatis Tampensis 1183. Tampere: Tampereen yliopisto.
- STM 2004:19. Sosiaalisen työllistämisen työryhmän raportti. STM:n työryhmämuistioita. Helsinki.
- STM 2003:5. Ehkäisevää huumeetöitä nuorten työpajoilla kehittävän hankkeen ohjausryhmän muistio. Helsinki.
- Vehviläinen, Jukka (2003) Selvitys innopajojen toiminnasta. Ammatilliseen koulutukseen aktivointi ja koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen. Taivoite 3-ohjelman ESR-projektien loppuraportti 2000–2003. Helsinki: Opetushallitus.
- Wyn, Johanna & White, Rob (1997) Rethinking Youth. London: Sage.